

Deretter kom et nytt hospital i Hadselhamn i 1826, kuriøst nok bygd av materialene til den 200 år gamle kirka som ble revet etter at nåværende kirke sto ferdig på Hadsel i 1824.

Lokaliseringsdebatt

I forkant av 2009-vedtaket om å bygge nytt sykehus, blusset en stadig gjentakende lokaliseringsdebatt opp. Dette er ikke en ny ord- og meningsutveksling.

Allerede i 1873 var diskusjonen om lokalisering i gang, da herredsstyrene i Vesterålen ikke var enige om hvor sykehuset skulle ligge. Dette var en debatt som pågikk i mange år, helt til Amtmanden i 1887 skar i gjennom og avgjorde at sykehuset skulle ligge på Stokmarknes.

Grunnmuren ble påbegynt i 1889, og satte en definitiv stopper for diskusjonen om lokalisering. Etter at sykehuset brant i 1940, oppsto en lignende debatt. Det samme skjedde altså også i «vår tid».

Før den endelige beslutningen om å bygge det sykehuset som reiser seg i dag, var det igjen liv i ordskiftet. Når det nye sykehuset nå er klart til bruk, er det forhåpentlig minst 50 år til neste gang debatten blusser opp igjen.

Lang historie, mange milepæler

Doktor Georg Jacob Thode var sentral for etableringen av sykehuset på 1800-tallet. Han var en markant skikkelse i hele 20 år, da han var eneste lege og fylte stillingene overlege og driftsansvarlig fra 1891 til 1911.

I 1914 fikk sykehuset elektrisk strøm fra det nye kraftverket på Teigan, et stort frem-skrutt på den tida. Men det vart knapphet på kraften, så strømmen ble koblet ut klokka ti om kvelden. Ble det aktuelt å operere noen om natta, ble sykepleierelevne hentet for å holde fjøslykter slik at overlegen fikk lys.

I 1921 ble både bygning, kapasitet og bemanning tredoblet. Kapasiteten ble utvidet fra 26 til 66 senger, mens pasientbelegget lå på rundt 80 pasienter fordelt på tre-fire leger og et stadig økende antall sykepleiere. Disse var utdannet fra sykehusets egen sykepleieskole, som i mange år var landsdelens eneste i sitt slag.

Andre tiders standard

Selv om sykehuset i sin tid ble betegnet som moderne, var det et slit å være sykepleier. Verken senger eller utstyr hadde hjul og heis fantes ikke. De som ikke kunne gå for egen maskin måtte bæres.

Det fortelles om et tilfelle fra 1930-tallet der pårørende hadde demontert bislagdøra for å legge pasienten på.

Mannen var så dårlig at det var utilrådelig å flytte han over på bære. Følgelig ble han båret helt frem til operasjons-

bordet på ei blå gangdør hjemmefra.

Nord-Norges beste

Da overlege Schanning ble avløst av Nils Henrik Brodersen i 1938, satte den nyansatte legen sin stilling inn på at sykehuset måtte renoveres. Penger ble skaffet på rekordtid, og ved inngangen til 1940 fremsto Stokmarknes sykehus som et av de mest velutstyrte i landsdelen, viden kjent for sin utmerkede legestab.

Dramatisk brann

Ved en branninspeksjon i 1939 uttalte ingeniør Bendz fra Norges Brandkasse:

- «Går det fyr i denne bygning skjer det en katastrofe».

Natt til 27. desember 1940 var en slik katastrofe et faktum.

Brannen begynte etter festlig lag i en av legenes leiligheter. Slik fortelles det i jubileumsheftet for 100-årsjubileet:

- «Det ble fortært en god del alkohol, det ble spilt kort, tøyset litt - og det ble røkt. Da festen var over, tømte legen askebegrene i papirkurven og gikk på badet for å barbere seg. Da han kom tilbake sto gardinene i leiligheten i full flamme. Ilden spredte seg i rasende fart».

Brannen krevde totalt fem menneskeliv. Tapt gikk også alt medisinsk utstyr, mange verdifulle kunstgjenstander og hele arkivet.

Nødløsning

Brannen skapte store utfordringer. At det var krig og Norge var okkupert av tyskerne, gjorde ikke situasjonen enklere. Men imponerende raskt klarte man å lage provisoriske løsninger der søsterhjemmet ble sykehus. Bare en uke etter brannen ble den første operasjonen utført her. Velvillig lokalbefolkning stilte dessuten opp med både kost, losji og klesvask.

Selv om søsterhjemmets funksjon som sykehus var provisorisk, skulle det ta ti år før et nytt sykehus så dagens lys. Dette er altså bygningen som er i bruk den dag i dag, om enn på siste verset.

Til tider var forholdene svært trange og ubekvemme. Pasientene kunne dele på kun to toaletter. I første omgang var det provisoriske sykehuset beregnet til 30 pasienter. Dette var alt for lite, og man kom raskt opp i et pasientantall på 100, og under beleiringen av Finnmark skal det ha ligget opp til 140 pasienter i søsterhjemmet. Liggedøgnene

ble betalt av både fylke, trygdekasse og militærvesen.

I 1941 fikk Deutsche Wehrmacht regning på 42 dager.

Nazipropaganda og lege i fangeleir

I sykehusets hefte fra 100-årsjubileet beskrives de fem krigsårene som en lang kamp mot de nye makthaverne og deres regler.

En lokal propagandaleder i NS, som bodde på Steilo, var spesielt ivrig i tjenesten. Han sendte stadig plakater han krevde hengt opp i sykehuset. Historien forteller at det en gang kom en pakke med 11 plakater. Overlege Brodersen var motvillig, og hengte bare opp én. For dette fikk overlegen skrape fra både innenriksdepartementet og fylket.

Når så propagandalederen under en

inspeksjon fant et bilde av Adolf Hitler, hengt opp uten glass og ramme og med brente sigaretthull i øynene, rant det over. Som følge av dette, og lang tids uvilje mot å etterkomme okkupasjonsmaktens påbud, ble overlege Brodersen 1. desember 1942 arrestert av sikkerhetspolitiet

og måtte tilbringe 14 måneder i Tromsdalen fangeleir.

Topp moderne. En stund

Sykehuset anno 1951 var bygd etter datidens mest moderne prinsipper og var i begynnelsen blant de beste i landet.

Følgelig var det uproblematisk å tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft. En periode ble til og med Stokmarknes sykehus omtalt som «et lite universitet». Hovedfløya var 86 meter lang og i tre etasjer. Samlet grunnflate var på 2.012 kvadratmeter, noe som skulle gi en kapasitet på 165 pasienter. Stokmarknes sykehus var den gang det første som hadde alle behandlingsrom på én gulvflate.

Til sammenligning vil det nye sykehuset, som nå altså er innflytningsklart, bestå av 15.000 kvadratmeter som blant annet skal huse 69 pasientsenger, 26 poliklinikkrom, 17 dagplasser for dialyse, medisin og kirurgi, fire operasjonsstuer og to fødestuer.

I årene etter nybygget ble tatt i bruk i 1951, fortsatte den positive utviklingen. Boligforholdene ble stadig bedre, og det ble bygd nye boliger og leiegårder. Rundt 1970 disponerte sykehuset over sju eneboliger og åtte miniboliger.

«Selv om sykehuset i sin tid ble betegnet som moderne, var det et slit å være sykepleier. Verken senger eller utstyr hadde hjul og heis fantes ikke»